

1944, október 28., Bratislava. — Poznámky¹ Frankovho spolupracovníka prof. Raschhofera k pripravovanej Tisovej reči v Banskej Bystrici adresované veliteľovi nemeckých jednotiek na Slovensku Höflemu.

Vec: Prejav štátneho prezidenta v Banskej Bystrici.

I. Účel

Prejav má slúžiť dvom účelom.

1. Vnútropolitický:

Vyjasnenie a upevnenie pravého slovenského smeru oproti všetkým dvojzmyselnostiam uplynutého obdobia na základe spytovania svedomia.

2. Zahraničopolitický:

V zmysle rozhovoru s SS obergruppenführerom Frankom má obsahovať vývody, ktoré sú použiteľné

- a) v protektoráte,
- b) v boji proti benešovskej emigrácii v Londýne,
- c) treba sa prihovárať k americkým Slovákom,
- d) charakteristika bolševizmu na základe skúseností s banditami musí byť politicky použiteľná v Európe.

II.

Tieto argumenty sú poruke na zdôvodnenie nutnosti prejavu a jeho obsahu: Ríša práve splnila svoju povinnosť, vyplývajúcu z ochrannej zmluvy, krvou svojich synov. A to v čase, keď nahuckaní príslušníci slovenského národa, ktorému sa tým zachránila existencia a odvrátil sibírsky osud, zavraždili tisíce príslušníkov nemeckého národa. Ríša môže právom očakávať, že aj Slovensko splní svoju povinnosť, štátny prezident sa postará o potrebné vyjasnenie a verejne ho záväzne vyjadrí. Je pre to vhodný čas (rýchla porážka povstania, všeobecné upevnenie nemeckého odporu, pozri včerajší Göbbelsov prejav). Vyjasňujúce prezidentovo stanovisko je nevyhnutne potrebné. Povstanie vraj bolo podľa mienky tunajších Čechoslovákov ľahkou záležitosťou.² Táto mienka však nevznikla bez príčiny. Preto treba spresniť slovenské stanovisko v obsiahlej a jasnej forme. Je to súčasne príležitosť konkrétnejšie vyjadriť vďaka führerovi.

III.

Odporúča sa rozviesť prezidentovi vzhľadom na obe časti prejavu toto: Pre prvú, vnútropolitickú časť sa podajú len určité poukazy a podnety. Očakáva sa, že prezident sa týchto myšlienok ujme. Pokiaľ ide o formuláciu, niet osobitných želaní. Iba treba osobitne zdôrazniť líniu nemecko-slovenských vzťahov (ako sa rozvíja v „osnove“). Pokiaľ ide o druhú časť, ide o vývody, na ktoré vznáša ríša na základe nemecko-slovenskej zmluvy a paktu o Kominterne nárok. Slovensko je na základe prvej zmluvy povinné robiť zahraničnú politiku v rámci ríšskej zahraničnej politiky. Druhá zmluva mu ukladá protibolševický postoj. Ríša je dnes jediným garantom antikomunistickej európskej budúcnosti. To tvorí podstatnú súčasť jej

¹ Spis je označený ako „Aktenvermerk für SS-Ogruf. Höfle“. Ogruf je skratka slova Obergruppenführer.

² Originál nejasný: Aufstand wäre ohne Meinung der hiesigen Tschechoslowaken, leichtes Spiel zu haben.

pozície, ktorú musí upevniť a rozvinúť. Vzhľadom na to požaduje nemecký veliteľ, ktorý je nateraz predstaviteľom ríšskej moci na Slovensku, zahraničnopolitický príspevok v podobe markantných významných vyhlásení štátneho prezidenta, ktoré budú mať tým silnejší ohlas, čím viac vzbudila londýnska agitácia v spojení so slovenským povstaním očakávania zahraničia v opačnom zmysle. To sa vzťahuje najmä aj na poukazy na moskovský pakt.

IV.

Vyjadruje sa očakávanie, že ministerský predseda prednesie prezidentove vývody parlamentu vhodným spôsobom vo vládnom vyhlásení, ku ktorému sa parlament pripojí.

V.

Pripojená príloha „Osnova prejavu pána štátneho prezidenta v Banskej Bystrici“ sa predloží štátnemu prezidentovi ako druh aide-memoiru. Prosi sa, aby bol vypracovaný koncept jeho prejavu na čas daný k dispozícii, aby bolo možné ho prezrieť z toho hľadiska, či je v súlade s práve rozvinutými stanoviskami.

Raschhofer v. r.

Osnova prejavu pána štátneho prezidenta pri príležitosti dobytia Banskej Bystrice

1. Prejav sa prednesie pri významnej príležitosti. Skončil sa prízrak a nebezpečenstvo. Takzvané „Obnovené Československo“, v skutočnosti sovietsky predný voj, sa zrútilo. Slováci sú zase pánmi svojho územia, vláda má plnú autoritu. Za to vďaka Všemohúcemu. Ale vďaka aj tým, ktorí konali podľa vety „Pomôž si sám, aj Boh ti pomôže“ a tým pomohli, totiž nemeckým spojencom.

Pri tejto príležitosti vážna otázka, na ktorú žiadajú odpoveď tisíce obetí: Ako bolo také niečo možné? V Londýne sa tvárili tak, ako keby Slováci nemali silnejšej túžby ako obnoviť starú ČSR. Osud pokusu o povstanie je najlepšou odpoveďou na toto opovážlivé tvrdenie. Isteže: To, že vojenská stránka bola vybavená tak mimoriadne rýchlo a účinne, je novým výkonom svetoznámych bojových cností nemeckého wehrmachtu. Že sa však morálna a politická pozícia „čechoslovakistov“ tak rýchle zrútila, je výrazom a dôkazom toho, že od začiatku neboli naozaj zakotvení v krajine. Ide teda práve o opak uvádzaných tendencií slovenského národa.

Tak je teda toto zistenie podnetom pre hlboké historické a politické spytovanie svedomia. Ak sa najprv spýtame, z akých príčin vyrástlo osobitné povedomie Slovákov v Československu, narazíme práve na dnes aktuálny protiklad, ktorý tu už vtedy utvorila proboľševická benešovská politika. To potvrdzuje konkrétne spomienky na veľké demonštrácie pod Hlinkovým vedením proti boľševizmu a benešovskému paktu s Moskvou. Vtedy sa ukázalo prvý raz, čo to znamená žiť v štáte, ktorého vedenie robí zahraničnú politiku protikladnú domorodému² národu. Odpor proti slobodomurárskej boľševizujúcej pražskej zahraničnej politike mocne vzpružil slovenské národné povedomie, ktoré malo v pittsburskej dohode pevnú právopolitickú základňu. Táto protiboľševická vlna Slovákov sa odvodzovala ešte v rámci Československa z rozhodnutia Hlinku, ktorý už vtedy poznal celé nebezpečenstvo ohrozenia z východu. A človeka, akým bol Hlinka, netreba hádam naozaj brániť proti tvrdeniu, že bol „nacistickým agentom“.

Od tohto uvedomenia vedie cesta ďalej k slovenskej samostatnosti. Už z týchto čias pochádza aj moderný konštruktívny a kladný vzťah Slovákov k nemectvu.

² V origináli „bodenständig“.

780 Poukazuje sa pritom na spoločný nacionálny autonomistický front v pražskom parlamente a na priateľské vzťahy ku karpatonemeckej národnostnej skupine.

2. Týmto kontaktom s nemeckvom sa ostatne obnovila línia, ktorá jestvovala už v 19. storočí. Veď už v revolúcii 1848 obrátili sa vodcovia slovenského národa do Viedne a dúfali, že odtiaľ sa im dostane podpory ich nacionálnych snáh. Táto línia jestvovala ešte aj v šesťdesiatych rokoch. Aj neskoršie sa na ňu opäť nadviazalo. Tak utváral Milan H o d ž a svoju politickú kariéru v úzkej zhode s nástupcom trónu arcivojvodom Františkom Ferdinandom. Slovensko-nemecké priateľské vzťahy majú teda politicky významnú tradíciu, ktorá existovala dávno pred nacionálnym socializmom.

Veľkonemecká ríša vyvodila len dôsledky z týchto tradícií 19. storočia a z národnostnej politiky Československa. Kto tvrdí, že samostatné Slovensko je „nacistický príležitostný vynález“, je ignorant, lebo dokazuje, že nepozná moderné politické dejiny svojho vlastného národa. Je bezpodmienečne nutné, aby si slovenský národ a slovenská inteligencia, ak chce byť hodná svojho mena, vyjasnila túto vývinovú líniu a tradíciu.

3. Z toho všetkého plynie: povstanie nebolo ani výrazom naozaj širokých, aktuálnych, aj historicky zakotvených tendencií. Naopak je ich najsilnejším odporcom. Práve preto, že nebol alebo nie je skutočný protiklad medzi Nemcami a Slovákmi, bolo treba ho vymyslieť. Tomu slúžil bezohľadný výmysel, že štátny prezident bol zavraždený, resp. odvečený, alebo že bola odvečená vláda. Práve tá mocnosť bola postavená do svetla ničiteľa slovenskej slobody, ktorá bola jej pôvodcom a garantom a dnes je jej obnovovateľom. Protivník pozná, žiaľ, tieto skutočnosti lepšie než mnohí v samej krajine. Veď to dokazuje jeho nesvedomitá taktika huckať oba národy proti sebe, a tým narúšať túto líniu. Tým sa vysvetľuje aj to, že prvá vlna vrážd bola vedená proti Nemcom žijúcim na Slovensku³. To bol len dobre vypočítaný ťah na šachovnici. Niet pochyby, že tunajší Nemci sa mali stať len prvou vrstvou, že hneď po nich mali nasledovať v rovnakom počte starosadlí⁴ Slováci a ich roduverné vedenie. Lebo nacionálny Slovák, ktorý vie, kam smerujú jeho dejiny a kultúra, je rovnakým odporcom a prekážkou medzinárodného komunistického sprisahania ako každý iný nacionálne uvedomelý Európan. Dokazuje to zavraždenie gardistov, kňazov, vynikajúcich ľudí slovenského národa, predovšetkým početní rukojemníci, ktorí dakujú za svoj život len rýchlemu víťazstvu zbraní. Boľševici by neboli váhali, aby po poľskom Katyne (ktorý overili okrem iných aj slovenskí znalci) nasledoval slovenský Katyn. Postoj boľševikov k varšavskému povstaniu ukazuje jasne ich taktiku. Najprv poštvajú nacionálne kruhy do bezvýhodnej veci, nechali ich bez pomoci vykrvácať a tým sa predčasne striasli ľudí, ktorých nepriateľstvo by bolo v štádiu odhalenia boľševizácie isté. Je jasné, že slovenské povstanie je len časť akcie na boľševizáciu Európy, ktorú toho času rozvíjajú všetkými silami a ktorá, ako vidíme, prehrmela z Talianska cez Balkán až do Fínska, ktorá pracuje v južnom Francúzsku a chystá sa uvrhnúť pochodeň občianskej vojny opäť aj do Španielska.

Slovensko malo byť vohnané do tejto akcie pod zdanlivými heslami národnej slobody. Bola by sa stala ich národnou smrťou. K tejto taktike treba povedať jedno: Aj tu sme počuli o údajnom konci Kominterny a o údajných hlbokých premenách boľševizmu. Ale stará pravda radí nedať nič na slová: exempla trahunt. A príklady, ktoré sme zažili v týchto dvoch mesiacoch na vlastnom štátnom a národnom tele, sú také jednoznačné a strašidelne jasné, že charakter boľševizmu ostal nepochybne rovnaký ako smrteľného nepriateľa kresťanskej západnej kultúry a európskych národných osobností. Aj základy Slovenska sú európske a kresťanské. Katolicizmus je tu udomácnený a s dejinami nášho národa najhlbšie spojený. Slovensko je vo svojej kultúre jednoznačne spojené so stredom Európy. To platí

³ V origináli „volksdeutsch“.

⁴ V origináli „bodenständig“.

práve aj o evanjelických Slovákoch, ktorí, tak sa zdá, tieto súvislosti úplne zabudli. Osobitnú poznámku by som ešte venoval našim krajanom v Amerike. Zo všetkého toho, čo som prv povedal, vyplýva jedno. Veľkonemecká ríša nikdy neuviedla do pochybnosti samostatnosť nášho štátu. Ríša ju svojho času umožnila a zaručila a len pomocou jej zbraní je opäť zabezpečená. Naproti tomu sme videli teraz čo najzreteľnejšie, kto ju ohrozuje; je to bolševizmus, ktorý je v tej aliancii, ktorá len zdanlivo bojuje za slobodu európskych národov. Preto sme čo najostrejšie protestovali aj proti zmluve, ktorú exprezident Beneš uzavrel bez akejkoľvek kompetencie v decembri lanského roku s Moskvou. Jednak právne: Lebo nikto nie je oprávnený uzatvárať zmluvy za nejstávajúci štát. Československo neexistuje a za Slovensko hovoríme len my. Jednak však aj politicky: Lebo cieľom tejto zdanlivej zmluvy je sprístupniť strednú Európu bolševizmu.

4. Ostatne možno konštatovať jedno: Nie je to neobyčajný, ale normálny jav, že mladé štáty bez upevnených tradícií sa dostávajú do vážnych kríz. Nie je hrozné, keď sú prepadávané takými krízami. Rozhodujúce je len to, s akými rozhodnutiami z nich vychádzajú. Slovensko je presvedčené, že teraz už prekonaná kríza je krízou ozdravenia. Slovenské štátne vedenie je rozhodnuté urobiť všetko, čo si vyžaduje autorita štátu a poškvrnené právo. Povolá na prísnu právnu zodpovednosť všetkých tých, čo nesvedomite a proti zákonu a prísaha priviedli národ na okraj priepasti. Sme presvedčení, že tým prispievame svojím podielom k tomu európskemu sebauvedomeniu, ktoré musí teraz zložiť svoju svetodejinnú skúšku a ktoré, opreté o moc ríše, dovedie Európu do lepšej budúcnosti.

AMS Praha. Nár. súd Bratislava, Onľud 6/46, Tiso a spol., zv. 6. Strojopisný prieпис. (Z nemčiny preložil JŠ.) — T. Pasák, „Několik poznámek k činnosti prof. dr. Hermanna Raschhofera za II. světové války“, příloha 4, ČSČH XI, 1963, čís. 4, s. 524—527.

510

1944, október 29. Praha. — Zpráva úřadu vojenského splnomocnenca pri nemeckom štátnom ministrovi pre Čechy a Moravu a veliteľa vojenského okruhu Čechy a Morava K. H. Frankovi s večerným situačným hlásením nemeckého veliteľa na Slovensku z 28. 10. 1944.

Tajné!

Vec: Situácia na Slovensku.

Večerné hlásenie nemeckého veliteľa na Slovensku z 28. 10. 1944.

1. Celková situácia:

Rozbíjame zvyšky nepriateľských oddielov.

2. *Situácia nepriateľa*: Posledné skupiny odporu nepriateľa uznávajú nezmyselnosť ďalšieho boja, skladajú zbrane a dávajú sa zajať. Počet zajatých a množstvo koristi stále stúpa.

3. *Vlastná situácia*:

Jedna skupina 18. SS divízie panc. granátnikov postupovala ďalej na Lipt. Osadu a spôsobila prchajúcemu protivníkovi veľké straty na ľuďoch a na materiáli. Ostatné oddiely divízie spolu s podriadenou bojovou skupinou Schill prenasledovali protivníka z priestoru Banská Bystrica na sever a napriek protivníkovmu zúfalému odporu dobyli prudkým útokom Motyčky (15 km severne od Banskej Bystrice), pričom sa zmocnili cennej koristi.